До спеціалізованої вченої ради ДФ 35.051.279
у Львівському національному університеті
імені Івана Франка
79000, м. Львів, вул. Університетська 1

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА
доктора історичних наук, професора, професора кафедри гуманітарних дисциплін та олімпійської освіти Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського Сови Андрія Олеговича про дисертацію Стецишина Олега Леонідовича
«Офіцерський корпус армії Західно-Української Народної Республіки: національний та територіальний зріз»,
подану до захисту на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 03 «Гуманітарні науки»
за спеціальністю 032 «Історія та археологія»
у Львівському національному університеті імені Івана Франка

Актуальність теми дисертаційного дослідження та її зв'язок із науковими програмами. За роки незалежної України вітчизняні науковці отримали можливість вивчати ті сторінки української історії, які в радянський період перебували під забороною. Особливо стрімко почали досліджувати історію Західно-Української Народної Республіки. Завдяки пошукам дослідників у науковий дискурс вдалося повернути надзвичайної історичної цінності відомості про цю героїчну добу, що замовчувалася в УРСР. Стецишин Олег Леонідович слушно зазначив, що актуальність роботи зумовлена тим, що під час сучасної російсько-української війни, Україна відстоює свою незалежність та територіальну цілісність, а українське суспільство очищається від залишків радянського минулого, відбуваються деколонізаційні процеси і в історичній науці, в якій ми звільняємося від стереотипів, нав'язаних радянською історіографією. У цьому контексті українцям потрібні позитивні історичні факти, які надихали б нинішні покоління захисників нашої держави, єднали громадян України різних національностей навколо української ідеї та спростовували російські історичні міфи щодо українських визвольних змагань (с. 19). Яскравим прикладом цього є військова співпраця ЗУНР з представниками національних меншин та іноземцями у 1918–1923 рр.

Дисертант на підставі аналізу різних джерел та літератури дослідив обставини служби в збройних силах ЗУНР (ЗО УНР) представників інших народів Європи у 1918–1923 рр. та створив колективний портрет неукраїнської частини офіцерського корпусу Галицької армії.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність. Дисертація написана за проблемно-хронологічним принципом, має логічну структуру і всі елементи, передбачені відповідними нормативними документами Міністерства освіти і науки України. Вона складається з анотацій українською та англійською мовами, списку опублікованих праць за темою дисертації, вступу, п'яти розділів, сімнадцяти підрозділів, висновків, списку використаних джерел (усього 328 позицій), додатків (три), переліку умовних скорочень і маловживаних слів.

Вступ дисертаційного дослідження включає такі необхідні елементи, як актуальність; зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами; мету, завдання; об'єкт та предмет дослідження; наукову новизну; хронологічні та територіальні межі; практичне значення отриманих результатів.

Дисертант, опрацював та залучив значну джерельну базу та літературу, проаналізував причини та правові підстави залучення на українську військову службу представників національних меншин ЗУНР та військовиків-іноземців; дослідив політичні, фінансові, соціальні та інші умови, які військово-політичне керівництво ЗУНР висувало офіцерам інших армій, що бажали служити в Галицькій армії, міжнаціональні відносини в Галицькій армії; систематизував і висвітлив діяльність урядових структур, мобілізаційних установ і приватних осіб щодо залучення на військову службу ЗУНР (ЗО УНР) вояків неукраїнського походження; розглянув діяльність Збірної станиці Української національної армії у Відні, яка після Листопадового чину була однією з ключових рекрутингових українських установ за кордоном; розглянув ставлення до проголошення Української держави національних громад Східної Галичини і Буковини; за допомогою просопографічного методу дослідження створив колективну біографію офіцерів Галицької армії, які були представниками різних європейських націй.

З першого розділу «Історіографія, джерельна база і методологія дослідження» (с. 25–63) можна зробити висновки про те, що Олег Леонідович Стецишин опрацював велику кількість української та іноземної наукової літератури, зокрема праці видані англійською, німецькою, польською мовами.

Загалом у *підрозділі 1.1. «Історіографічний огляд»* (с. 25–40) автор при аналізі та узагальненні матеріалу поділив проаналізовану історіографію на три періоди, зокрема, перший: міжвоєнний (1920–1939 рр.), другий: післявоєнний (1945–1991), третій: сучасний (1991–2025). Дисертація О. Л. Стецишина, як зазначено у *підрозділі 1.2. «Джерельна база»* (с. 40–63), написана на значному джерельному матеріалі. У роботі використано документи, які зберігаються у Центральному державному архіві вищих органів влади і управління, Центральному державному історичному архіві України у Львові, Військовому історичному архіві Чехії, архіві української церкви св. Варвари у Відні, Державному архіві Львівської області; періодику («Бережанський вістник», «Борщівський голос», «Вісті комбатанта», «Вістка», «Вістник Державного Секретаріяту Військових Справ», «Воля», «Громадський вісник», «Дрогобицький листок», «Збаражське слово», «Козацький голос», «Покутський вісник», «Полева газета», «Республика», «Свобода», «Січовий голос», «Стрийський вісник», «Стрілець», «Стрілецький шлях», «Товмацькі вісті», «Україна», «Україна в таборі», «Український голос», «Український скиталець», «Український стрілець» та ін.); спогади Н. Гірняка, Р. Земика, А. Кравса, В. Левицького, А. Лєгара, Ф. Лянга, В. Майнля, Я. Струхманчука, Г. Труха, К. Шльоссера, С. Шухевича та ін. Дослідницький інструментарій дисертаційної роботи охоплює загальнонаукові, міждисциплінарні і спеціально-історичні методи дослідження, які охарактеризовані у третьому *підрозділі 1.3. «Методологія дослідження»* (с. 60–63).

Другий розділ «Кадрові проблеми під час формування Галицької армії (с. 64–105) дисертації складається з *шести підрозділів 2.1. «Історичні передумови появи в Галицькій армії представників національних меншин та іноземців»* (с. 64–71), *2.2. «Залучення представників інших націй як спосіб вирішення кадрових проблем»* (с. 72–77), *2.3. «Формування правової бази для залучення військових неукраїнського походження»* (с. 77–81), *2.4. «Участь державних структур ЗУНР у залученні до ГА громадян інших держав і представників національних меншин»* (с. 81–90), *2.5. «Специфіка контрактів та соціальне забезпечення іноземних добровольців армії ЗУНР»* (с. 90–101), *2.6. «Особливості залучення в ГА військовослужбовців колишньої російської армії»* (с. 101–105). У них О. Л. Стецишин торкнувся різних питань, зокрема представив причини та обставини вступу до Галицької армії військовослужбовців неукраїнського походження; проаналізував правові

підстави залучення представників національних меншин та громадян інших держав; з'ясував, що після проголошення ЗУНР відчула нестачу військовослужбовців офіцерського складу. Дисертант проаналізував нормативні акти, які давали змогу владі ЗУНР та командуванню ГА залучати до військової служби осіб із представників національних меншин та громадян інших європейських держав; визначив перелік зобов'язань, які брали на себе колишні австрійські офіцери, вступаючи до ГА; розглянув основні параметри соціального забезпечення, який пропонувався офіцерам ГА, незалежно від національності, на час їхньої військової служби, навів перелік пільг та компенсацій, які українська влада надавала військовослужбовцям, а також відмінності у соціальному забезпеченні офіцерів неукраїнського та українського походження. Також визначив основні напрями діяльності Збірної станиці Української національної армії у Відні, яка упродовж 1918–1920 рр. відіграла важливу роль у рекрутингу. Дисертант слушно зазначив, що розмір зарплатні військовиків євреїв, австрійців чи росіян, зазвичай, не відрізнявся від платні українських військовослужбовців, яка була визначена рішенням УНРади від 13 листопада і постановою Державного секретаріату військових справ від 5 грудня 1918 р. А особливістю системи фінансового забезпечення офіцерів у Галицькій армії було те, що військовий отримував не фіксовану, незалежну від результатів його служби, заробітну платню, а сукупність різних виплат, розмір яких нараховувався за спеціальною тарифною сіткою. Це означало, що розмір зарплати кожного військовослужбовця безпосередньо залежав від численних доплат, які він, з огляду на ефективність своєї служби, міг або отримати, або ж ні (90–91).

Науковою новизною і аналітикою виділяється **третій розділ дисертації *«Військово-політична співпраця національних меншин і влади ЗУНР»*** (с. 106–126). У *підрозділі 3.1. «Ставлення німецької та єврейської спільнот ЗУНР до української влади»* (с. 106–111), *підрозділі 3.2. «Єврейські вояки в лавах Галицької армії»* (с. 111–117), *підрозділі 3.3. «"Жидівський пробоєвий курінь": передумови створення та бойова діяльність»* (с. 117–126) автор охарактеризував ставлення національних меншин до ЗУНР. На основі різнопланових джерел дисертант дійшов висновку про те, що німецька та єврейська нацменшини в цілому підтримали державотворчі прагнення українців та поповнили офіцерський корпус ГА. О. Л. Стецишин докладно описав діяльність Пробоєвого куріня 1-го Галицького корпусу, його структуру,

керівний склад, бої, сприйняття його українцями, які були в ГА та керували державою тощо.

У четвертому розділі ***«Колективний портрет офіцерів ГА неукраїнського походження»*** (с. 127–139) дисертант додав параметри просопографічного аналізу переліку старшин з числа представників нацменшин та іноземців. Йому вдалося ідентифікувати 778 старшин неукраїнського походження, які у 1918–1923 рр. служили в ГА. О. Л. Стецишин приходить до висновку, що в старшинському корпусі збройних сил ЗУНР приблизно кожен шостий-сьомий офіцер був євреєм, німцем, угорцем, чехом чи представником інших націй (с. 127). Колективний портрет галицьких старшин неукраїнського походження дисертант подав, зважаючи на такі складові: національний склад, регіональне походження, вік, військову спеціалізацію, місця попередньої служби, освіту, суспільно-політичний стан, родинні зв'язки, участь колоністів, потрапляння у полон.

У п'яти підрозділах **п'ятого розділу** ***«Наслідки залучення в Галицьку армію військовослужбовців різних національностей»*** (с. 140–162) дисертант аналізує німецькомовність частини офіцерів Галицької армії як стабілізуючий і деструктивний чинник; багатонаціональність старшинського корпусу; проблеми та обставини інтернування офіцерів-німців; вплив військово-політичної ситуації на перебіг служби в ГА іноземців і представників національних меншин; міжнаціональні конфлікти в офіцерському середовищі.

Висновки (с. 163–169) дисертації є логічними, змістовними, акумулюють результати дослідження, відповідають поставленим завданням. Докладне опрацювання тексту дисертаційного дослідження переконує у тому, що Стецишин Олег Леонідович провів значну пошукову й аналітичну роботу, синтезував і узагальнив великий масив інформації.

Дисертація відзначається науковою новизною і заповнює одну з прогалин сучасної української історіографії.

Повнота викладу основних результатів дисертації у опублікованих працях за тематикою дисертації. Праця О. Л. Стецишина пройшла належну апробацію. Її основні положення та висновки були представлені на одній міжнародній конференції, одному круглому столі, одній звітній науковій конференції Львівського національного університету імені Івана Франка, засіданнях наукових семінарів кафедри новітньої історії України імені Михайла Грушевського історичного факультету Львівського національного університету

імені Івана Франка; відображені в 9-ти публікаціях, шість з яких – у фахових виданнях України, дві – в іноземних періодичних фахових виданнях, які індексуються в наукометричних базах даних Scopus, Google Академія.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. У науковій кваліфікаційній праці **Стецишина Олега Леонідовича «Офіцерський корпус армії Західно-Української Народної Республіки: національний та територіальний зріз»** порушень норм академічної доброчесності не виявлено.

Відповідність змісту анотації основним положенням дисертації, зауваження, дискусійні проблеми. Аналіз змісту анотації та основних положень тексту дисертації О. Л. Стецишина засвідчив їхню відповідність загальним висновкам. Зміст анотації відтворює основні положення тексту кваліфікаційної наукової роботи. Анотація не містить інформації, яка була б відсутньою в дисертації. Анотація і дисертація оформлені відповідно до п. 6, 7, 8 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження доктора філософії», затвердженого Кабінетом Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМ України № 341 від 21.03.2022, № 502 від 19.05.2023, № 507 від 03.05.2024), а також вимогам до оформлення дисертації, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 21.01.2017 № 40 (зі змінами, внесеними згідно з Наказом МОН України № 759 від 31.05.2019).

Віддаючи належне значній роботі, яку провів **Стецишин Олег Леонідович** над підготовкою дисертаційного дослідження, слід висловити деякі **зауваження, пропозиції і побажання**:

1. Певні зауваги є до теми, структури та окремих складових дисертаційного дослідження. Виходячи із мети та поставлених завдань напрошується відкоригувати тему дисертаційного дослідження із акцентуванням саме на військовослужбовцях з-поміж представників національних меншин та іноземців. Деякі підрозділи у дисертації можна було об'єднати*, зокрема 2.2, 2.4 та 2.6.; 3.2 і 3.3. Розділ 4* можна було розділити у *два підрозділи*.

У роботі варто подати окремо «Перелік умовних скорочень і маловживаних слів». Зважаючи на «Перелік умовних скорочень», в основному тексті не потрібно писати повні назви держави, підрозділів, громадських

організацій, установ тощо, а обмежитися абревіатурами. До «Переліку умовних скорочень» (с. 17–18) треба додати ЖНР – Жидівська Національна Рада, УГК – Українська Генеральна Команда, УНС – Український народний союз, УВО – Українська військова організація, ОУН – Організація українських націоналістів, ВІА – Військовий історичний архів, ДАЛО – Державний архів Львівської області, УЗЕ – Українська загальна енциклопедія та ін. Маловживані слова варто було подати у словничок в окремий додаток.

2. У *Вступі* та *підрозділах* дисертант використовує спеціальну термінологію та дає пояснення. Так, на с. 23 він пише: «Для позначення збройних сил ЗУНР використовується **термінологія** «Галицька армія» (ГА), натомість назва «Українська Галицька армія» (УГА) вживається при описі подій, починаючи від листопада 1919 р. і пізніше». Ці та інші терміни вартувало подати та докладно пояснити у *підрозділі 1.3. «Методологія дослідження»* (с. 60–63).

3. У *підрозділі 1.3. «Методологія дослідження»* на с. 61 читаємо: «Складовою частиною методологічно-теоретичних засад дослідження стала відповідна термінологія». Однак, далі автор не наводить цю термінологію. На с. 63 написано: «Оскільки значна частина джерел, які були використані під час підготовки наукової роботи, відіграли вагому роль у проведенні дослідження, тому, крім загальних історичних підходів, були застосовані методи спеціальних історичних дисциплін». Тут вартувало конкретизувати, які саме методи спеціальних історичних дисциплін дисертант застосовує і які результати вони дали.

4. Поза увагою дисертанта залишилися видання: *Дєдик О. Бої у Львові. 1–21 листопада 1918 року. Частина І. Львів, 2020; Дєдик О. Бої у Львові. 1–21 листопада 1918 року. Частина ІІ. Львів, 2020; Сова А. Іван Боберський: суспільно-культурна, військово-політична та освітньо-виховна діяльність: монографія. Львів, 2019. 512 с. та ін.*

5. Джерельну базу дослідження можна розширити завдяки документам, які зберігаються у центральних та державних архівах України (Центрального державного архіву громадських об’єднань та україніки, Державного архіву Тернопільської області, Державного архіву Івано-Франківської області, Галузевого державного архіву Служби безпеки України та ін.) та за кордоном.

6. Робота потребує вичитки, поправки стилістики, уніфікації (с. 23, 30, 31, 32, 41, 181 та ін.). У дисертації назву держави подається у двох написаннях

«Західно-Українська Народна Республіка» та «Західноукраїнська Народна Республіка». Наприклад у темі дисертації «Західно-Українська Народна Республіка», у ключових словах «Західноукраїнська Народна Республіка» (с. 7).

Зазначені зауваження, пропозиції і побажання мають в основному рекомендаційний характер і не впливають на високий фаховий рівень здійсненого дисертаційного дослідження.

Загальний висновок про дисертаційну роботу, її відповідність встановленим вимогам Міністерства освіти і науки. Вказана дисертація відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження доктора філософії», затвердженого Кабінетом Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України № 341 від 21 березня 2022 р., № 502 від 19 травня 2023 р. та № 507 від 3 травня 2024 р.), а її автор – **Стецишин Олег Леонідович** – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 «Гуманітарні науки» за спеціальністю 032 «Історія та археологія».

Офіційний опонент:
доктор історичних наук, професор,
професор кафедри гуманітарних дисциплін
та олімпійської освіти
Львівського державного університету
фізичної культури імені Івана Боберського Андрій СОВА